

FOLKLORE DEL LLUÇANÈS

Josep M. Vilarmau

Edició a cura del Grup de
Recerca Folklòrica d'Osona:
J. Aiats, I. Roviró i X. Roviró

DINSIC
PUBLICACIONS MUSICALS

FOLKLORE DEL LLUÇANÈS

Col·lecció: LES TRES FONTS

Disseny coberta: Mateo&Solano

Foto coberta: Sortint a plaça pels ballets de Déu. Prats de Lluçanès, vers 1940.

Foto de Josep Maria Vilarmau.

Maquetació: DINSIC GRÀFIC

1a edició: Setembre 97

© **Josep Maria Vilarmau i Cabanes**

© **J. Aiats, I. Roviró i X. Roviró**, pels textos i la recopilació

Coediten: Ajuntament de Prats de Lluçanès. Regidoria de Cultura.

DINSIC Publicacions Musicals-Santa Anna, 10-E 3a-08002 Barcelona

Imprès a: LiberDuplex S.L. - Constitució, 19 - 08014 Barcelona

Dipòsit Legal: B-31.746-97

ISBN: 84-922332-1-4 (Ajuntament de Prats de Lluçanès)

ISBN: 84-86949-93-9 (DINSIC)

La reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment, comprenent-hi la reprografia i el tractament informàtic, com també la distribució d'exemplars mitjançant lloguer i préstec, resten rigurosament prohibides sense l'autorització expressa de l'editor o entitat delegada, i es-taran sotmeses a les sancions establertes per la llei.

DISTRIBUEIX: DINSIC Distribucions Musicals

Santa Anna, 10 - E 3a - 08002 Barcelona

tel.(3) 318.06.05 - fax (3) 412.05.01

e-mail: dinsic@cambrabcn.es

Presentació

Durant els darrers anys, a tot Catalunya, el progrés assolit per la cultura popular i tradicional ha estat molt notable. Els pobles han anat recuperant l'alegria de la festa i les arrels autèntiques de la cultura autòctona.

El Lluçanès —una comarca natural plegada de tradicions i llegendes, de personatges mítics, de gestes heroiques, amb indrets d'una gran bellesa— té la sort d'haver sabut conservar i avui divulgar moltes danses d'origens antiquíssims i cançons del temps dels nostres avis. Aquesta estima per les festes populars ens la demostra el fet que una de les manifestacions culturals més importants que tenim dins el calendari festiu és el "Solc. Música i tradició al Lluçanès", avui conegut arreu de Catalunya. Els ajuntaments del Lluçanès, així com un gran nombre d'associacions que es mouen al voltant d'aquest cicle musical, ja fa més de cinc anys que treballen plegats per oferir a tots els seus participants una mostra de música popular i tradicional dels països catalans, acompanyada d'un tast del folklore propi del Lluçanès.

Si avui la nostra comarca gaudeix i s'enorgulleix de donar a conèixer aquest extens assortit de melodies, danses, rondalles i costums avials, entre molts altres aspectes que simbolitzaven la manera de viure dels nostres avantpassats, és, en gran part, gràcies a un personatge enamorat del Lluçanès, que coneixia tothom i tots els racons d'aquesta terra. Ens referim a Josep Maria Vilarmau i Cabanes, el folklorista del Lluçanès, del qual engany celebrem el cinquantè aniversari de la seva mort i a qui l'Ajuntament de Prats de Lluçanès vol homenatjar amb l'edició d'aquest volum. Fem extensiu, també, aquest agraïment a tota la seva família, per haver conservat i cedit el seu llegat per a les noves i futures generacions d'estudiosos de la cultura tradicional i popular de casa nostra.

Amb l'edició d'aquest volum, el sisè de la col·lecció "Les Tres Fonts", encetada l'any 1988, l'Ajuntament de Prats de Lluçanès continua amb el compromís de publicar tots aquells aspectes més remarcables de la història social i humana de la nostra vida col·lectiva, i en aquesta ocasió amb allò que té de més entranyable: les seves manifestacions populars i tradicionals.

Volem expressar el nostre agraïment als components del Grup de Recerca Folklorica d'Osona, Jaume Aiats, Xavier Roviró i Ignasi Roviró, que han treballat la major part de l'arxiu Vilarmau, amb la qual cosa avui ens ofereixen una mostra, en aquestes pàgines de la magnífica labor de recerca i recuperació d'un grapat de costums populars propis del Lluçanès.

F. Xavier Cortada i Jordà
Regidor de Cultura
Ajuntament de Prats de Lluçanès

1. JOSEP MARIA VILARMAU I CABANES

1.1 L'home i l'obra	
J.M. Vilarmau (1900-1947).....	11
Activitat muntanyenca.....	25
Aspectes musicals.....	29
Activitat literària.....	32
L'obra folklòrica.....	37
1.2 Bibliografia i fonts	
Arxius consultats.....	47
Fonts documentals.....	47
Obres de Josep Maria Vilarmau.....	50
Llibres publicats.....	50
Escrits en publicacions diverses.....	50
Manuscrits inèdits.....	54
Traduccions.....	55
Composicions musicals.....	56
Referències bibliogràfiques sobre J. M. Vilarmau.....	57
1.3 Selecció de materials i criteris de transcripció.....	61
1.4 Els nostres cantaires.....	65

2. FOLKLORE DEL LLUÇANÈS

2.1 Demofilologia: Cançoner Popular del Lluçanès, cançons cavalleresques i llegendàries.....	81
2.2 Demofilologia: Rondalles.....	249
2.3 Etologia: Danses, jocs i entreteniments	
Danses.....	385
El Ball dels Romeus.....	411
Jocs i entreteniments.....	447

FOTOGRAFIES.....	491
------------------	-----

3. ÍNDEXS

3.1 Índex de cançons.....	509
3.2 Índex de rondalles i contarelles.....	513
3.3 Índex de danses.....	515
3.4 Índex del Ball dels Romeus.....	516
3.5 Índex de jocs i entreteniments.....	517
3.6 Índex d'informants.....	519

1

JOSEP MARIA VILARMAU i CABANES

J. M. VILARMAU (1900-1947)

Josep Maria Vilarmau i Cabanes va néixer a la meitat del darrer estiu del segle dinou, el dia vint-i-vuit d'agost de l'any 1900. El lloc de naixement fou la casa que actualment fa de masoveria d'Escrigues (Santa Maria de Merlès), però que per aquells anys era la casa pairal de la família Vilarmau. El seu pare no va trigar gaire temps a construir l'actual casa senyorial d'Escrigues just en uns terrenys del costat, edificació que es transformà en la nova casa pairal.

Escrigues és una construcció de planta quadrada, molt compacta i amb pocs ornaments externs. És de mides més aviat grans però gens espectacular; tendeix a ser discreta. Està ubicada al terme de Santa Maria de Merlès, prop de la riera amb el mateix nom, en un paratge d'una apreciada tranquil·litat i bellesa. Santa Maria de Merlès és un municipi extens que ocupa la part central de la vasta vall que dibuixa la riera de Merlès. És un dels catorze municipis que tradicionalment formen la comarca natural del Lluçanès, tot i que administrativament pertany al Berguedà.

La família Vilarmau ha estat una de les grans famílies de propietaris del Lluçanès, encara que els lligams patrimonials i familiars amb aquesta àrea geogràfica no són gaire antics. Així es pot constatar en el llibre de Ramon Masramon: "Però Escrigues no es convertí en una heretat realment important fins el 1823, quan en prengué possessió en Valentí Vilarmau, pagès d'Artés, el qual —juntament amb el seu fill Josep— adquirí les propietats de Vila-rasa de Sant Boi, [...] Portabella de Vinyoles, [...] i Masdemont de Sora."¹

Segons la informació que ens donà Jaume Vilarmau, el seu besavi Valentí obtingué la propietat d'Escrigues en casar-se amb la pubilla. L'hereu havia mort tràgicament a mans d'uns revoltats que la tradició familiar identificava amb els carlins.²

El pare de Josep Maria, en Joan Vilarmau i Raurell, havia nascut l'any 1870 a Merlès, i la mare, la Josefa Cabanes i Santacreu, a Palau (prop de

1. MASRAMON, Ramon: *El Lluçanès Central*. Prats de Lluçanès (Ajuntament de Prats de Lluçanès, col·lecció "Les Tres Fonts", número 2), 1990, p. 231.

2. Una d'Escrigues era casada amb en Valentí Vilarmau de Calders. I llavors al morir aquell (els carlins el van matar allà a la Pedra Dreta de Prats, quan s'escapava; deien que se li havia descordat la beta de l'espardenya i llavors el varen atrapar), llavors va ser ella l'hereva. I per això va ser Vilarmau i no Escrigues. (JVC).

ASPECTES MUSICALS

Pel que fa a la formació musical, cal recordar l'ensenyament de música que Vilarmau va rebre amb molt de profit a l'*Institut Agricole Fortianell*. També cal destacar l'esforç i l'interès que va demostrar durant anys en l'estudi autodidacte, que li va permetre un alt coneixement de les tècniques musicals. Va arribar a un domini important en la interpretació de piano i orgue: sabem que interpretava habitualment el *Clavecí ben temperat* de J. S. Bach.

Va ser un gran amant de l'òpera, i assistia regularment a les funcions del Liceu, sovint amb la partitura de l'òpera que s'interpretava. Era un entusiasta de les creacions wagnerianes, i les escoltava i estudiava amb devoció. A l'arxiu familiar es conserven les partitures generals d'un gran nombre d'òperes: de Wagner, Verdi, Puccini, Rossini, Mozart, Donizetti, Meyerbeer, Gluck, Bizet, Ponchielli, Massenet, Gounod, Weber o Pedrell.

En el camp de l'òpera, també cal destacar el llibret *El Comte Arnau*, que Vilarmau escriví vers el 1929 per encàrrec de Busquets i Punset, i que havia de servir al compositor Eusebi Bosch per a una òpera que mai no es va realitzar. Aquest llibret es conserva enllestit a l'arxiu familiar.

També hi figuren altres tipus d'obres musicals, amb especial atenció a les composicions de J. S. Bach (passions, concerts, obres per a tecla), a Beethoven (simfonies i sonates), a la música religiosa (Victoria, Händel) i a les obres per a piano (Schubert, Chopin, Liszt, Granados, Albéniz o Falla). Hi figuren encara altres compositors com Haydn, Grieg o Franck. A més, tenia alguns reculls de cançons populars de Catalunya i de l'Europa meridional amb anotacions manuscrites d'ell que demostren un interès a aprofundir en l'estudi de les relacions entre la cançó popular catalana i l'occitana.

Poc després de la guerra ell mateix comprà un orgue per a l'església de Merlès, i en fou organista fins a la mort. També en aquests anys fundà i dirigí el Cor Parroquial de Merlès. Aquest cor arribà a uns bons nivells d'interpretació, centrat en la música religiosa i alternant els clàssics (Victoria, Bach, Mozart) amb dotzenes de composicions del mateix Josep Maria Vilarmau. A l'arxiu familiar hi trobem un bon gruix d'obres seves, pràcticament totes datades entre 1940 (any de la fundació del Cor) i 1944 (any de la mort de l'hereu de Josep Maria Vilarmau), que inclouen nombroses avel·lanes, peces litúrgiques, goigs, cançons de Nadal, caramelles, etc. Gairebé totes són d'una dimensió temporal reduïda i mostren una utilització de

La selecció de materials per a l'edició antològica de *Folklore del Lluçanès* obeeix a un criteri de representativitat del conjunt de l'obra en un doble vessant: per un cantó tenim present la quantitat d'informació apilada pel folklorista —ingent, com s'ha pogut comprovar en les descripcions precedents. Les relacions quantitatives que s'estableixen entre les diverses parts de l'obra es volen conservar en la selecció que oferim. Això no significa que cadascuna de les seccions amb què Vilarmau va dividir l'obra hi sigui representada, sinó més aviat que, per exemple, la presència del cançoner té el pes que l'autor li donava en l'obra. Per altra cantó, creiem que la mostra és ben representativa de la qualitat del conjunt i, per a mantenir-ne la coherència, en tots els capítols hem editat la totalitat dels materials que Vilarmau tenia preparats o en preparació. D'aquesta manera, editem bona part del volum I: en donem totes les *Cançons cavalleresques i llegendàries* (tant les que estaven a punt d'entrar a la impremta com les que acabava de recollir i encara tenia en esborrany en el moment de la mort). Editem també, totes les *Rondalles*, que abracen els volums IV i V del seu pla d'edició. I per últim, reproduïm el volum IX, llevat de les corrandes, però afegint-hi els ballets que estava passant en net.

Josep Maria Vilarmau tenia força enllestits tant els textos com les notacions musicals de la *Cansonística del Folklore del Lluçanès*; això ha permès que en la majoria de casos hàgim pogut limitar l'edició a una transcripció atenta dels manuscrits del col·lector. Tot i això, alguns textos presenten anotacions al marge que esmenen o completen la lliçó bàsica. En aquests casos hem procurat incloure-hi les anotacions, ja sigui com a part integrant del text (quan aquesta sembla la intenció del col·lector), ja sigui en una nota a peu de pàgina. Suposem que en tots aquests casos el text afegit o les variants consignades són del mateix intèrpret de la cançó, tal com sembla desprendre's de la manera de treballar de Vilarmau.

Hem esmenat l'ortografia del col·lector en tots aquells casos en què és errònia i en què aquest error no indica cap mena de característica de la llengua dialectal ni de l'idiolecte del cantaire. Tanmateix, hem respectat escrupolosament l'escriptura en els casos que consignen una forma de la parla dialectal o de les alteracions que pot necessitar un vers. Cal dir que el mateix Vilarmau dubta, quan apareix diverses vegades un mateix mot, entre la solució normativa i la dialectal. També hem modificat la puntuació quan això afavoreix la claredat dels textos, i hem posat en lletra cursiva els mots o frases en castellà o francès. En tots els casos s'han de tenir en compte les

2.1 DEMOFILOLOGIA:
CANÇONER POPULAR DEL LLUÇANÈS,
CANÇONS CAVALLERESQUES I LLEGENDÀRIES

108. L'infant i la didaIsidre Collell Collell
Salselles

$\text{♩} = 76$

L'in-fan - tó no vol dor - mir ni en bres - sol ni en ca -
di - ra si - nó a la vo - ra del foc a la fal - da de la
di - da.

L'infantó no vol dormir ni en bressol ni en cadira
sinó a la vora del foc a la falda de la dida.

109. L'infant i la didaRosa Cirera i Faja
Oristà

$\text{♩} = 76$

Si l'in - fant no vol ca - llar ni en bres - sol
ni en ca - di - ra si - nó amb un pom de flors i a la
fal - da de la di - da.

Si l'infant no vol callar ni en bressol ni en cadira
sinó amb un pom de flors i a la falda de la dida.

110. Els tres diables

Montserrat Santacreu
Santa Maria de Merlès

$\text{♩} = 76$

-De què està tan trist nos- tra-mo', de què té tan-ta tris -
te-sa? - Só' llo - gat tres va-lents ho-mes que mai
men-gen i mai be-uen! Ai de Ma-ri-a, Je -
sús, ai de Ma-ri-a més be-lla!

De què està tan trist, nostramo, de què té tanta tristesa?

—Só' llogat tres valents homes que mai mengen ni mai beuen!

Ai de Maria, Jesús, ai de Maria més bella!

—Fés-me'ls venir, aqueixos homes, fés-los venir a ma presència!—

De tant lluny com ella els veu ja els pregunta com se deien:

5 lo un se diu Borregut, l'altre se deia Bitzego

l'altre se diu Borrumbau, tres noms de diable tenen.

—Me'n diries Borrumbau quina és la teva empresa?

[...]

—Ensenyaràs la doctrina a un infant de tres mesos.

—Com l'ensenyaré jo si mai he volgut saber-la?

10 —Me'n diries tu Bitzego quina és la teva empresa?

[...]

Tomaràs este garbello i eixugaràs la cisterna.

—Maliatsiga el garbello, encara no és dintre, ja és fuera!

—Me'n diries Borregut quina és la teva empresa?

[...]

Tomaràs este pelleco per rentar-lo a la riera

15 i el faràs tornar blanc com el paper de la lletra.

—Maliatsiga el pelleco com més lo truco, més negre.

(11)

be-lla!

2.2 DEMOFILOLOGIA: RONDALLES

L'àliga, el gos llebrer, la formiga i el lleó

Veus aquí que una vegada l'àliga, el gos llebrer, la formiga i el lleó, que vivien tots plegats en família, vegent que les coses no els anaven prou bé, que els negocis no els rutllaven, i que a casa s'hi morien de gana, determinaren de fer una sortida per veure si trobaven alguna cosa per menjar.

Un dia, de bon dematí, ja es trobaven en un creuament de camins quan el sol encara tenia d'eixir. D'allí estant, es veia una masia que estava engegant el bestiar amb el bover, que portava una barretina vermella.

L'àliga va dir:

—Sabeu què farem?

—Què? —respongueren els altres, tots a la una.

—Anirem a la rampinya en el ramat d'aquella masia.

—Ja està dit —replicà la formiga.

I tots se n'avingueren.

El lleó digué a-n el gos llebrer:

—Tu que ets ben llarg, mira si veus alguna cosa que t'agradi.

El gos llebrer vigilà tota la ramada. Estirà el cap d'una banda, arronsà una orella de l'altra i, de sobte, féu:

—Ja està. Ja ho tinc. Allà, al darrera de tot del ramat, veig un moltó que està molt gras.

—Apa. Anem-hi! —s'apressurà la formiga.

I tots plegats es posaren a la caça. Naturalment que pel lleó això fou cosa d'un sant-i-amén. Agafà el moltó i se l'emportaren un tros lluny. Però ara que el tenien, les raons vingueren per partir-se'l. Tots volien el tros més gros. Tots volien tenir raó. Tots cridaven i ningú s'entenia.

Amb aquestes vegeren venir un home que, a l'adonar-se de les quatre feres, pensà:

“Ara sí que estàs ben llest! Ai de tu, que se't menjaran!”

Però passà mig d'esquitllentes i, quan ja era una quinzena de passes lluny d'ells, sent que el criden:

—Ei! Vós! L'home!

Aquest tornà a pensar:

“Ara! Ara sí que se't menjaran!”

Però fent el cor fort els respongué:

—Què voleu?

—Veniu, veniu, que ens heu de fer un favor.

I l'home anava pensant:

“Ai, ai, ai de tu! Aquesta és l'hora de la teva mort.”

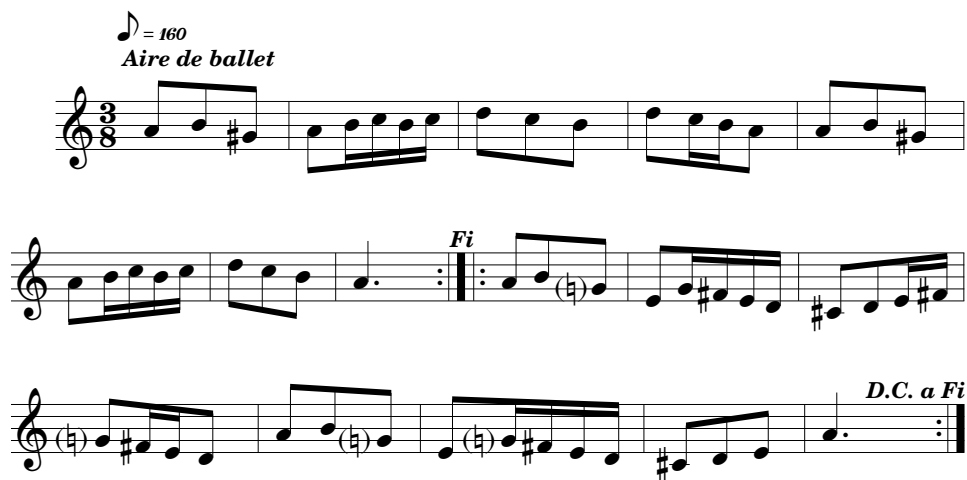
Però a l'arribar amb ells li digueren:

2.3 ETOLOGIA: DANSES, JOCS i ENTRETENIMENTS

DANSES

Ball cerdà

Jaume Prat Tor
Santa Maria de Merlès
25 - 12- 1931



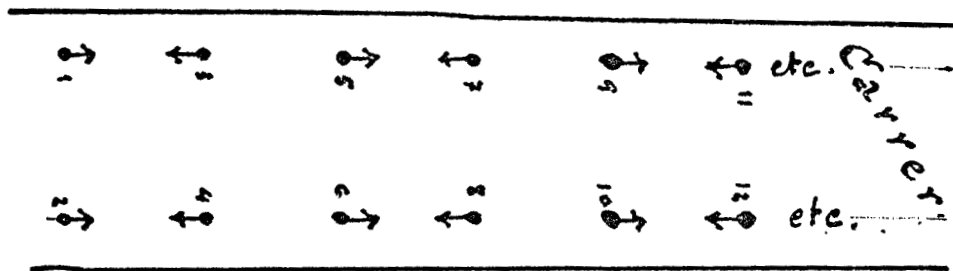
Aquest ballet, recollit a Santa Maria de Merlès del flabiolaire Jaume Prat Tor i a Prats de Lluçanès de Pere Serrat, sabem que els “Romeus” de Prats de Lluçanès el tenien en el seu repertori i el ballaven durant les seves exhibicions prequaresmals, quan aturant-se en les seves evolucions davant algun obrador on hi treballaven fadrines, es proposaven divertir-les uns moments. Ja parlarem més extensament de tot això en el seu lloc adequat. És una veritable llàstima el no haver pogut trobar i recollir la coreografia d’aquest ballet, però per més que hem fet, no hi hem reeixit.

Coreografia de la Pitota

Ens dol de debò no haver pogut trobar cap antic ballador dels Romeus amb qui poguéssim dipositar la nostra confiança per saber que obteníem, amb certesa, la coreografia antiga.

De tots els interrogats, la quina ens ha inspirat més confiança en tot quant ens ha dit ha sigut la vella "Fassinera", na Francisca Prat Cirera, i això per dues raons: primera, per ésser nascuda en 1867 i haver pogut veure encara en la seva joventut com es ballaven els Romeus, si bé ja en el període de sa decadència; i segona, per haver sigut na Francisca Prat, en la seva joventut, el que se'n diu avui una noia del dia, balladora com una baldufa, alegre i animada, tot compatible amb el seu bon nom, però a la fi qualitats que els folkloristes apreciem pel seu alt valor. És una dona que malgrat els seus anys té bona memòria, i això serveix de molt en eixos casos en què la tradició es propaga de viva veu, o bé per aquell que es deleix per recollir-la i salvar-la de la seva ruïna i de l'oblit. És doncs d'aquesta velleta, més que de ningú més, que hem extret la coreografia de la Pitota que anem a exposar.

Per ballar la Pitota és necessari que els balladors estiguin formats en dues files i es donin la cara per parelles en la forma que senyalen les sagetes en el gràfic següent:



Gràfic núm. 2

I ara, abans de passar avant, provem de solucionar aquells dubtes que ens han plantejat els nostres consultats amb els seus dubtes, afirmant els uns que la Pitota es ballava després de la Passada i assegurant els altres que es feia després del Passar Pont. Nosaltres tenim la impressió que era molt possible que es fes després d'una i altra evolució esmentada, però sembla més lògic que s'executés el Ball de la Pitota després d'haver passat pont per la raó que els balladors es trobaven ja quasi col·locats en la posició requerida per aquest ball.

JOCS

Jo i el pastor

És un joc basat sobre la tan coneguda cançoneta popular. Una colla de nens i nenes en número senars fan una rodona donant-se les mans i ballen cantant:

Alegre



Jo i el pas-tor vi - ví - em d'a-mo - re - tes,
 jo i el pas-tor vi - ví - em de l'a-mor. Ba-lla -
 rem sant Fer - ri - ol, ba-lla - rem si Déu ho vol, só' per-
 dut el tam-bo - ri - no, só' tro - bat el fla - bi - ol.

Jo i el pastor
 vivíem d'amoretes,
 jo i el pastor
 vivíem de l'amor.

A l'arribar aquí de la cançó, es deixen anar i segueixen comptant i ballant però ara de dos en dos. L'habilitat del joc consisteix en trobar company i no quedar-se sense parella, doncs essent el número de jugadors senars forçosament un té de quedar-ne sense. Així continuen ballant i cantant:

ENTRETENIMENTS

En les nits llargues d'hivern, quan tot és pau i amor dintre la llar i la família, arraulida en els bancs de l'escon, va guaitant el foc com fa babarotes, els infants mirant les espirals del fum que se'n van pel camí dels somnis diuen:

Fum, fum,
 puja xemeneia amunt,
 trobaràs un capellà
 que et darà un bocí de pa,
 una carbasseta de vi
 per passar aquest sant camí.
 Bous i vaques
 i gallines amb sabates
 i capons amb sabatons,
 correu, correu, minyons,
 que la teta fa torrons,
 el vicari els ha tastats:
 diu que són un poc salats.
 Ai el llaminer,
 ai el gorjut,
 ai el porc,
 ai el cara de pebrot.

Hi ha una altra carrandella popular que, si bé en el fons és la mateixa, en el text hi ha tantes variants que no puc estar-me de reproduir-la:

Fum, fum,
 puja xemeneia amunt,
 trobaràs un vell
 que escorxa un vedell
 de set setmanes
 i et darà la pell,
 trobaràs un capellà
 que et darà un bocí de pa,
 trobaràs una monja
 que et donarà una tronja,
 trobaràs mossèn Ramon
 tot tocant l'acordeón,



Masia d'Esgrigues. 1914 (AFJMVC).



Família d'Esgrigues i de Palau. Drets: Pilar Puigdorca, Júlia Vilarmau, Angeleta Cabanes, Montserrat Cabanes, Concepció Cabanes, Conxita Vilarmau i Carme Vilarmau. Ajupits: Ramon Cabanes, Josep M. Vilarmau, Josep Cabanes, Jaume Vilarmau i Joan M. Vilarmau. Vers el 1920 (AFJMVC).



El ballet "Les Filadores". Les dames. Prats de Lluçanès (fotografia de J. M. Vilarmau).



El ballet "Les Filadores". Prats de Lluçanès (fotografia de J. M. Vilarmau).

4.1 ÍNDEX DE CANÇONS

1. Don Lluís de Montalbà (I. Collell)	81
2. Don Lluís de Montalbà (J. Serra).....	83
3. Don Lluís de Montalbà (C. Muns).....	84
4. Don Lluís de Montalbà. La vida de les galeres (J. Casals).....	85
5. Don Lluís de Montalbà	87
6. Don Lluís de Montalbà (R. Riera)	88
7. Don Lluís de Montalbà (J. Font).....	89
8. Don Lluís de Montalbà (C. Mas).....	89
9. Don Lluís de Montalbà (M. Puigcorbé).....	91
10. Don Lluís de Montalbà (A. Vilalta).....	92
11. La dama robada (J. Serra).....	93
12. La dama robada (I. Collell)	94
13. La dama robada (F. Prat).....	95
14. La dama robada (N. Santacreu)	96
15. La dama robada (J. Arqués)	96
16. Blancaflor (J. Serra).....	97
17. Blancaflor (M. Antich).....	98
18. Blancaflor (J. Font).....	99
19. La presa de Roses - Les ninetes de Perpinyà (J. Serra)	100
20. El testament d'Amèlia (J. Serra).....	101
21. El testament d'Amèlia (D. Pujol)	102
22. El testament d'Amèlia (M. Capdevila)	102
23. El testament d'Amèlia (N. Santacreu)	103
24. El testament d'Amèlia (M. Coll)	104
25. El testament d'Amèlia (C. Sayós)	105
26. El testament d'Amèlia (J. Corcoi).....	106
27. El testament d'Amèlia (M. Comes)	107
28. La dama d'Aragó (C. Casanova)	108
29. L'Agneta Rostollar (J. Casals).....	110
30. L'Agneta Rostollar (C. Casanova)	111
31. L'Agneta Rostollar (M. Muns).....	112
32. La presó de Lleida (J. Serra)	113
33. La presó de Lleida (J. Serra)	114
34. La presó de Lleida (M. Masramon).....	114
35. La presó de Lleida (N. Santacreu).....	115

36. La presó de Lleida (R. Riera).....	116
37. La presó de Lleida (C. Briat)	116
38. La presó de Lleida (C. Mas).....	117
39. La presó de Lleida (C. Sayós).....	118
40. La presó de Lleida (M. Comes).....	118
41. La presó de Lleida (A. Vilalta)	119
42. Els estudiants de Tolosa (J. Serra)	120
43. Els estudiants de Tolosa (N. Santacreu).....	122
44. Els estudiants de Tolosa (P. Villegas).....	124
45. Els estudiants de Tolosa (C. Mas)	124
46. L'enramada (J. Serra).....	125
47. L'enramada (L. Malagarriga)	126
48. Els tres tambors (J. Serra)	127
49. El Comte Arnau (J. Serra).....	129
50. El Comte Arnau (F. Sayós).....	132
51. El Comte Arnau (C. Mas).....	132
52. El Comte Arnau (J. Corcoi).....	133
53. El Comte Arnau (M. Puigcorbé).....	134
54. El Ton renegaire (J. Casals).....	136
55. La porqueirola (J. Serra)	138
56. La porqueirola (N. Santacreu).....	140
57. La porqueirola (F. Sayós)	142
58. La porqueirola (M. Antich)	142
59. La porqueirola (M. Coll).....	143
60. La porqueirola (M. Salvans).....	145
61. La porqueirola (D. Terra)	146
62. La porqueirola (J. Font)	147
63. La porqueirola (J. Font)	148
64. La porqueirola (C. Mas).....	149
65. La porqueirola (J. Arqués).....	151
66. La porqueirola (J. Tor).....	153
67. La porqueirola (P. Boix)	154
68. Caterina (F. Sayós)	155
69. Caterina (N. Santacreu)	156
70. Caterina (N. Santacreu)	157
71. El poder del cant (F. Sayós)	158
72. La fera malvada (N. Santacreu).....	159
73. La donzella condemnada (N. Santacreu).....	160
74. La dama captiva (R. Serra).....	161
75. La dama captiva (C. Rovira)	162
76. La dama captiva (M. Coll)	163

77. La dama captiva (R. Riera).....	164
78. La dama captiva (C. Ginestà).....	165
79. La dama captiva (M. Puigcorbé).....	166
80. El fill jugador (N. Santacreu).....	168
81. El fill jugador (R. Riera).....	169
82. El fill jugador (J. Font).....	170
83. El fill jugador (C. Mas).....	171
84. El fill jugador (F. Pujols).....	172
85. El fill jugador (J. Tor).....	174
86. Present de boda (D. Pujol).....	176
87. Present de boda (N. Santacreu).....	177
88. Present de boda (M. Tubau).....	178
89. Present de boda (C. Casanova).....	179
90. Present de boda (C. Sala).....	180
91. Present de boda (J. Vinyes).....	181
92. La dama enterrada (N. Santacreu).....	182
93. La dama enterrada (M. Santacreu).....	183
94. La dama enterrada (M. Antich).....	184
95. La dama enterrada (M. Coll).....	185
96. La dama enterrada (R. Riera).....	186
97. La dama enterrada (M. Comes).....	187
98. La filla del Carmesí (N. Santacreu).....	188
99. La filla del Carmesí (P. Salvans).....	189
100. La filla del Carmesí (J. Parés).....	190
101. La filla del Carmesí (C. Sala).....	191
102. La filla del Carmesí (E. Vilargunté).....	192
103. Els tres dallaires (V. Casals).....	193
104. Els tres dallaires (A. Tubau).....	194
105. L'infant i la dida (J. Serra).....	195
106. L'infant i la dida (J. Casals).....	196
107. L'infant i la dida (N. Santacreu).....	197
108. L'infant i la dida (I. Collell).....	198
109. L'infant i la dida (R. Cirera).....	198
110. Els tres diables (M. Santacreu).....	199
111. La comtessa de Floris (M. Antich).....	200
112. La comtessa de Floris (C. Rovira).....	201
113. La comtessa de Floris (J. Font).....	202
114. La comtessa de Floris (C. Briat).....	203
115. El comte de Flores (M. Coll).....	204
116. El comte de Flores (C. Rovira).....	205
117. El comte de Flores (C. Mas).....	206

118. Donya Argüela. Donya Arbona (V. Casals)	208
119. Donya Argüela. Donya Arbona (R. Riera).....	210
120. Les vint-i-nou llançades (V. Casals).....	212
121. Les vint-i-nou llançades (C. Muns).....	213
122. Les vint-i-nou llançades.....	214
123. Les vint-i-nou llançades (P. Boix).....	215
124. “A la vora de la mar” (N. Santacreu).....	216
125. Maridada i donzella (I. Collell).....	217
126. Sant Jaume de Galícia (P. Villegas).....	218
127. Sant Jaume de Galícia (C. Mas)	219
128. Sant Jaume de Galícia (M. Puigcorbé)	220
129. La filla retrobada (P. Villegas)	222
130. La filla retrobada (J. Serra).....	223
131. La filla retrobada (C. Mas).....	224
132. La bona viuda. La sortida a missa (M. Coll).....	225
133. La bona viuda. La sortida a missa (C. Briat).....	226
134. Silvana (M. Coll).....	228
135. Delgadina (M. Coll).....	229
136. Delgadina (C. Sayós)	230
137. Delgadina (N. Santacreu)	232
138. El retorn sobtat (J. Massana)	233
139. Capitel.lo (S. Canamasses).....	234
140. Capitel.lo (R. Riera).....	235
141. Capitel.lo (J. Tor)	236
142. Capitel.lo (C. Mas)	237
143. El fill del rei (E. Vilargunté).....	238
144. La donzella i la mort (C. Mas).....	239
145. Don Bertran i donya Maria (C. Mas)	240
146. El grumet valent (C. Mas).....	242
147. Els tres segadors (J. Corcoi)	243
148. Els tres segadors (A. Vilalta)	244
149. Els tres segadors (J. Tor)	245
150. Caterina de Lió (“d’uns nois”).....	246

4.2 ÍNDEX DE RONDALLES I CONTARELLES

Una sortida del llop i la guineu	249
El llop i la guineu quan anaven pel món	251
Els tres germans ganduls.....	252
La princesa i les figues (J. Serra).....	254
Un pacte amb el dimoni	262
Peres són i peres seran.....	264
El pare galàpet i la mare guineu	266
Un gripau matusser	268
Les bruixes del Pla de les Arenes	269
L'home que va donar-se al dimoni (J. Serra)	272
El llop i la guineu quan anaren a treure rompuda	276
La vella no fila	279
El dia de Carnestoltes (J. Serra)	280
El pou de Balsareny (J. Serra)	281
La Tirotella.....	281
Les tres pomes	282
El pastor devot.....	287
L'àliga, el gos llebrer, la formiga i el lleó (J. Riera).....	288
El Castell d'Iràs i No Tornaràs (J. Riera)	297
El minyó dels enigmes	305
El do de la mort	306
El nen que va néixer amb una estrella al front o Els tres pèls del dimoni (D. Santjaume)	311
L'herba dels pets.....	318
El carboner.....	321
La favera.....	325
La pellissaia dels pastors	332
El mestre bruixot.....	334
Sant Antoni i el diable	338
El xicot taujà.....	341
Les cabretes	344
Les cabretes, la guineu i el llop	347
El gat i el xai.....	352
La minyona i el diable	355
Els dos captaires	358

Bona sembra, bona sega	362
El rector de Viladonja (J. Gamissans).....	365
El nen que guardava cabres.....	366
Les cireretes d'arboç	368
El missatge d'enamorats	370
L'orfe pintor.....	371
El país de la joventut	374

4.3 ÍNDEX DE DANSES

Ball cerdà (J. Prat).....	385
Ballet de Déu (J. Prat).....	386
Ballet (L. Malagarriga)	387
Ballet de quatre o Ballet de Déu (J. Pecanins)	388
En aixecar el pi del roser de maig (M. Noguera)	390
El rossinyol. La Dansa de Campdevàdol (J. Serra).....	391
La bolangera (J.M. Vilarmau)	392
Paga-li Joan (R. Boladeres)	393
Ballet (P. Serrat)	394
La molinera trilla, trilla (N. Muns).....	394
La molinera trilla, trilla (D. Magem).....	395
Dansa de Sant Feliu Sasserra (Autèntica, Srs. Vila)	395
Dansa de Sant Feliu Sasserra (Importada)	397
Ball de bastons de Prats de Lluçanès (M. Gost)	
La processó	398
La clavellineta	399
El picotí.....	400
El flicasseies	400
El rotllet.....	401
Els quatre cantons	402
L'airosa	403
Dansa de Prats de Lluçanès (M. Gost)	403
Melodia que es tocava a Prats de Lluçanès per pasqüetes a l'acompanyar en processó el combregar general (M. Antich)	404
Ball de bastons de Sant Bartomeu del Grau (R. Casas)	
El Lari	405
El rotllet.....	405
La processó	406
Les filadores	
El ballet de filar	407
Corranda del ballet de filar	407
Les filadores	408
Les nenes maques al dematí.....	409

4.4 ÍNDEX DEL BALL DELS ROMEUS

Ball dels Romeus que antigament es ballava a la vila de Prats de Lluçanès	411
I. Indumentària dels balladors	413
II. Instruments i sonadors	418
III. Consuetud o llei que regia els que devien o podien prendre part al ball dels Romeus	419
IV. Topografia i toponímia antiga dels carrers de Prats	420
V. Consuetud del ball. Forma del ball. Música. Coreografia	425
Passada i correguda	425
Passar pont i ballets	431
Ballets que s'intercalaven en el ball dels Romeus	434
La pitota	435
Coreografia de la pitota	438
Conclusió	441
Plànol del carrer Major de Prats de Lluçanès (vers l'any 1880)	443

4.5 ÍNDEX DE JOCS I ENTRETENIMENTS

Jocs

Jo i el pastor	447
Olles, olles de vi blanc	448
El joc de l'isanya	449
Joc de la beta	450
Les cintes	451
Vella, vella sorda	452
Els gallarets	452
Conillets a amagar, amagar	453
Sota, sota cambra (A. Noguera)	454
Sota, sota la llanterna	456
Un anyell n'hi ha al corral	457
Diverses fórmules per eliminar, escollir o designar jugadors	458
1. Uni, dori	458
2. Poma, pera	458
3. Poma rodona	458
4. Un rodet de fil	458
5. La vella, vella sorda	458
6. Dalt del cotxe	458
7. Segarem, baterem	458
8. Un bastó que tot ho té	459
9. Un fuster, fuster	459
10. Per fer-se qui para	459
La morra	461
Joc dels cornuts	462
Les gitanes	463
A fuet	464
Llebre, llebre fuig del camp	464
La cuit fosca	466
La cuit clara	466
A pistrac	466
L'anell picapedrell	467
Arrencar cebes	468
Al carrer de les cadenes	468

Cursutana	470
El petit vailet.....	471
El ball de la paperina	473
El sac d'ossos	474
Els esclops d'en Pau	475
El ball de la civada.....	476

Entreteniments

Fum, fum, puja xemeneia amunt, trobaràs un capellà	478
Fum, fum, puja xemeneia amunt, trobaràs un vell	478
La poma i l'esgargall	479
Punyet, punyet	479
Qui-cara-quic	480
Quan la mare tindrà un nen	481
Quan el pare no té pa	481
La lluna, la pruna	481
Plou i fa sol	481
Passa un cavall blanc	482
Lola, patola	482
Rat penat volta la vinya	482
Ah, el mestre em va pegar	483
Per Nadal posarem el porc en sal	483
Ning nang, les campanes de l'aram	483
Demà és festa	484
Si es miu, si es pugís	484
Pica manetes, la gall, gall	484
Arri, arri cavallet	485
Arri, arri mon así	485
Aquest és el pare	485
Aquest és un.....	486
Una poma n'hi ha a l'hort	486
Jo en tinc un gec	486
Lleig, fumat	487
El poll y la puça	487
Quicaraqic el gall petit	487

4.6 ÍNDEX D'INFORMANTS

Maria Antich Noguera (Prats de Lluçanès): 98, 142, 184, 200
 Josefa Arqués Vilardell (Santa Eulàlia de Puigoriol): 96, 151
 Miquel Blanqué (Prats de Lluçanès): 411, 437
 Pere Boix Serra (Vinyoles de Portavella): 154, 215
 Caterina Briat *Cal Robert* (Oristà): 116, 203, 226
 Sibina Canamasses Capdevila (La Torre d'Oristà): 234
 Montserrat Capdevila (Santa Maria de Merlès): 102
 Joan Casals Mir (Santa Maria de Merlès): 85, 110, 136
 Josefa Casals Orriols (Santa Maria de Merlès): 196
 Vicens Casals Orriols (Santa Maria de Merlès): 193, 208, 212
 Conxita Casanova Serra (Santa Maria de Merlès): 108, 111, 179
 Rosa Cirera Faja (Oristà): 198
 Margarida Coll Sistacs *La Lària* (Sant Boi de Lluçanès): 104, 143, 163, 185, 204, 225, 228, 229
 Isidre Collell Collell (Salselles): 81, 94, 198, 217
 Magdalena Comes Montsó (Santa Eulàlia de Puigoriol): 107, 118, 187
 Jaume Corcoi Portaveia (Santa Eulàlia de Puigoriol): 106, 133, 243
 Concepció Coromines (Santa Maria de Merlès): 351
 Joan Deitg (Prats de Lluçanès): 411
 Joaquina Font Tubau (La Torre d'Oristà): 89, 99, 147, 148, 170, 202
 Josep Gamisans (Santa Maria de Merlès): 366
 Carme Ginestà Capdevila *Cal Marquès* (Oristà): 165
 Lluís Malagarriga (Prats de Lluçanès): 126
 Carme Mas Pujol (Santa Maria de Merlès): 89, 117, 124, 132, 149, 171, 206, 219, 224, 237, 239, 240, 242
 Maria Masramon (Sant Boi de Lluçanès): 114
 Miquela Munts (Olost): 112
 Concepció Muns Magem (Olost): 84, 213
 Josep Massana "Pastor de Salselles" (Salselles): 233
 Assumpció Nogera (Prats de Lluçanès): 455
 Manel Nogera (Prats de Lluçanès): 411
 Joan Tor (Santa Creu de Joglar):
 Josefa Parés Arqués (Olost): 190
 Francisca Prat (Prats de Lluçanès): 95, 411, 437
 Margarita Puigcorbè i Pujol (Santa Eulàlia de Puigoriol): 91, 134, 166, 220

Dolors Pujol Soldevila (Santa Maria de Merlès): 102,176
 Francesc Pujols Rovira (Alpens): 172
 Jaume Riera (Santa Maria de Merlès): 296, 304
 Rosa Riera i Argemí (La Torre d'Oristà): 88,116,164,169,186,210,235
 Concepció Rovira Bosch (Olost): 162,201,205
 Carme Sala (Oristà): 180,191
 Montserrat Santacreu (Santa Maria de Merlès): 183,189
 Núria Santacreu de Planas (Santa Maria de Merlès):
 96,103,115,122,140,156,157,159,160,168,177,182,188,197,216,23
 2
 Dolors Santjaume: 318
 Montserrat Salvans Franquesa (Olost): 145
 Pietat Salvans Gorchs (Santa Maria de Merlès): 189
 Filomena Sayós (Santa Maria de Merlès): 132,142,155,158
 Catarina Sayós Aran (Alpens): 105,118,230
 Ramon Serra Carbonell (Santa Maria de Merlès): 161
 Josefa Serra de Casanova, *Pepa de la Cortada* (Santa Maria de Merlès):
 83,93,97,100,101,113,114,120,125,127,129,138,195,223,261,276,
 280,281
 Pere Serrat (Prats de Lluçanès): 411
 Dolores Terra Morral (La Torre d'Oristà): 146
 Joan Tor Pujol (Santa Creu del Joglar): 153,174,236,245
 Montserrat Tubau Bosch (Sant Boi de Lluçanès): 178
 Antònia Tubau Casademunt (Sant Boi de Lluçanès): 194
 Anna Vilalta Puigoriol (Salselles): 92,119,244
 Elvira Vilargunté *Cal Robert* (Oristà): 192,238
 Pere Villegas Torrella (Perafita): 124,218,222
 Josep Vinyes Costa (Sant Bartomeu del Grau): 181